

บทนำ

หลักความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยพัฒนาขึ้นมาพร้อมกับความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีในโลกแห่งอุตสาหกรรมและการพาณิชย์ โดยถูกพัฒนาขึ้นเพื่อให้คุ้มครองแก่ผู้บริโภคในยุคสมัยที่ผู้บริโภคไม่ได้มีฐานะทางเศรษฐกิจและอำนาจต่อรองที่เท่าเทียมกับผู้ประกอบการอีกต่อไป ศาลจึงจำเป็นต้องสร้างกลไกอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นเพื่อให้ผู้บริโภค อย่างน้อยจะได้มีความสามารถที่เท่าเทียมมากขึ้นในการต่อสู้คดีกับผู้ประกอบการ แต่สำหรับในประเทศไทยแล้ว กฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยถือเป็นเรื่องใหม่ เพราะพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นสังคมเกษตรกรรมที่กระบวนการผลิตและจัดจำหน่ายยังไม่ซับซ้อน ความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาหลักกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคด้านสินค้าอุปโภคบริโภคจึงมีไม่มากนัก อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศไทยเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วตามกระแสโลกาภิวัตน์และบริโภคนิยม สินค้าอุปโภคบริโภคที่จำหน่ายถูกผลิตขึ้นแบบ mass production รูปแบบการค้าปลีกเปลี่ยนแปลงไป ร้านโชห่วยและขายของชำต้องเล็กร้างตามกันไปเนื่องจากไม่อาจทนแรงเสียดทานจากกลไกยักษ์ของห้างค้าปลีกที่มีนายทุนต่างชาติ ส่งผลให้เกิดระยะห่างของความสัมพันธ์และอำนาจต่อรองระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบการมากยิ่งขึ้น ไม่เฉพาะกับผู้ผลิตเท่านั้น แม้แต่ผู้ขายปลีกก็ไม่ได้มีฐานะเป็นผู้ผลิตซึ่งต้องเป็นผู้รับผิดชอบหลักตามกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย กฎหมายจึงต้องพัฒนาให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการผลิตและการจำหน่ายสินค้าในยุคปัจจุบันที่สำคัญนี้

แนวคิดดั้งเดิมของกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย คือ การนำหลักความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดมาใช้บังคับแก่จำเลยเพื่อบรรเทาภาระแก่ผู้เสียหายในการพิสูจน์ถึง “ความคิด” ของจำเลยในคดีละเมิด เพราะด้วยกระบวนการผลิตและจัดจำหน่ายที่ซับซ้อน มีบุคคลเข้ามาเกี่ยวข้องในสายแห่งการผลิตและจำหน่ายสินค้ามากมาย ยากยิ่งที่ผู้บริโภคจะรู้ถึงข้อเท็จจริงและสามารถนำสืบให้ชัดเจนว่าความไม่ปลอดภัยของสินค้าเกิดขึ้นในขั้นตอนใดเพื่อชี้มูล “ความคิด” ของจำเลยได้อย่างถูกต้อง ทั้งข้อมูลและหลักฐานทั้งหมดก็อยู่ในความรับรู้ของจำเลยแต่ฝ่ายเดียว ประกอบกับข้อมูลบางอย่างก็เป็นข้อมูลทางวิทยาการและเทคนิคขั้นสูงที่บุคคลทั่วไปไม่อาจเข้าใจได้ กฎหมายจึงเห็นสมควรที่จะให้จำเลยที่มีฐานะที่เหมาะสมมากกว่าในการนำสืบอธิบายถึงข้อมูลและข้อเท็จจริงในกระบวนการผลิตที่ซับซ้อนเหล่านั้น

หลักการสำคัญอีกประการของกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัย คือ การกำหนดให้บุคคลที่อยู่ในสายแห่งการจำหน่ายสินค้า (chain of distribution) เป็นผู้ต้องรับผิดชอบ ซึ่งได้แก่ผู้ผลิตและผู้จำหน่าย โดยถือว่าผู้ผลิตเป็นผู้ต้องรับผิดชอบหลัก เนื่องจากเห็นกันว่าผู้ผลิตอยู่ในฐานะที่จะป้องกันไม่ให้สินค้าไม่ปลอดภัยออกสู่ท้องตลาดได้ดีที่สุด นอกจากนี้ ผู้ผลิตส่วนใหญ่จะเป็น

ผู้ประกอบการขนาดใหญ่จึงอยู่ในฐานะที่เหมาะสมที่จะรับภาระความเสี่ยงต่อความเสียหายและมีฐานะทางการเงินที่สามารถชำระหนี้ได้ดีกว่า (deep pocket) ผู้ขายปลีกซึ่งโดยปกติจะเป็นผู้ประกอบการรายย่อย อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน ดูเหมือนแนวคิดนี้อาจจะไม่เป็นจริงเสมอไป เพราะธุรกิจขนาดเล็กที่มีบทบาทในการผลิตสินค้ามีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของกลยุทธ์ในการประกอบธุรกิจและการตลาดหันมาให้ความสำคัญแก่กิจการขนาดเล็ก ในทางตรงข้าม ธุรกิจขายปลีกก็อยู่ในรูปของกลุ่มบริษัทและเครือข่ายแฟรนไชส์ขนาดใหญ่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ด้วยเหตุนี้เอง บทบัญญัติของกฎหมาย Product Liability ในต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นของประเทศสหรัฐอเมริกาหรือในสหภาพยุโรปจึงได้กำหนดให้ขยายความรับผิดชอบไปสู่ธุรกิจขายปลีกและผู้ที่มีสถานะเสมือนเป็นผู้ผลิต อันเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับถึงข้อเท็จจริงและความเปลี่ยนแปลงของรูปแบบของการประกอบธุรกิจเหล่านี้

คำว่า “แฟรนไชส์” อาจกล่าวถึงหรือให้ความหมายอย่างเข้าใจง่ายๆ ว่าเป็นระบบการตลาดสำหรับสินค้าหรือบริการรูปแบบหนึ่ง ซึ่งผู้ประกอบการนำมาใช้ในการดำเนินกิจการประเภทค้าปลีก ระบบการตลาดรูปแบบนี้ถือกำเนิดขึ้นครั้งแรกในประเทศสหรัฐอเมริกา¹ ระบบแฟรนไชส์ที่ชื่อเสียงมากที่สุดและถือเป็นต้นแบบของแฟรนไชส์ในยุคปัจจุบัน คือ McDonald's รูปแบบแฟรนไชส์อาหารจานด่วนของ McDonald's พัฒนาขึ้นโดย Ray Kroc เรียกว่า แฟรนไชส์รูปแบบการดำเนินธุรกิจ (Business Format Franchise) ซึ่งเป็นรูปแบบแฟรนไชส์ที่ได้รับความนิยมมากที่สุด อย่างไรก็ตาม แฟรนไชส์ไม่เพียงแต่มีบทบาทต่อรูปแบบการดำเนินชีวิต กฎหมาย ตลอดจนโครงสร้างทางเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาเท่านั้น แต่ได้ขยายบทบาทไปทั่วทุกมุมโลกแม้กระทั่งในประเทศสังคมนิยม เช่น ประเทศจีน เป็นต้น

สภาพโดยทั่วไปของธุรกิจแฟรนไชส์ในประเทศไทย

การดำเนินธุรกิจในรูปแบบแฟรนไชส์ในประเทศไทยนั้นกำลังได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในปัจจุบันและมีแนวโน้มจะเพิ่มความนิยมมากขึ้น ธุรกิจค้าปลีกที่นำระบบแฟรนไชส์มาใช้ในการดำเนินกิจการ ส่วนใหญ่เป็นแฟรนไชส์จากต่างประเทศ ซึ่งมีทั้งแฟรนไชส์ขนาดใหญ่ต้องลงทุนสูงและแฟรนไชส์ขนาดเล็กที่ลงทุนไม่สูงนัก ส่วนธุรกิจแฟรนไชส์ที่เจ้าของสิทธิหรือผู้ให้แฟรนไชส์เป็นคนไทยนั้นก็เริ่มมีจำนวนมากขึ้นและมีบทบาทสำคัญมากขึ้น ส่วนใหญ่จะเป็นธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก เช่น ร้านทองโกลด์มาสเตอร์ ร้านอาหารเอสแอนด์พี ร้านหนังสือดอกหญ้า สหวิริยา โอเอ ร้านแว่นตาท็อปเจริญ เป็นต้น ธุรกิจเหล่านี้มียอดขายปีละหลายหมื่นล้านบาท และเป็นสาเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการค้าปลีกในประเทศไทยเป็นอย่างมากและจะยังมีบทบาทมากขึ้นในอนาคต

¹ ศักดา ธนิตกุล, “การศึกษาเปรียบเทียบธุรกิจแฟรนไชส์กับสัญญาจำกัดสิทธิห้ามผู้รับอนุญาตแข่งขันในสหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป เยอรมัน ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และอังกฤษ: บทเรียนสำหรับประเทศไทย,” วารสารกฎหมาย (จุฬาฯ), ปีที่ 25 (ฉบับพิเศษ), น. 306.

ระบบแฟรนไชส์เป็นระบบการดำเนินธุรกิจที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งในยามเศรษฐกิจรุ่งเรืองและในยามเศรษฐกิจตกต่ำ ในประเทศสหรัฐอเมริกาแม้ในช่วงเศรษฐกิจไม่ดี ธุรกิจแฟรนไชส์ก็เติบโตเป็นอย่างดีเพราะคนรุ่นใหม่และคนที่เรียนจบจากมหาวิทยาลัยที่ออกทำงานอิสระ ถ้ามีเงินลงทุน ก็มักจะมองมายังธุรกิจในระบบแฟรนไชส์ จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้แฟรนไชส์ในประเทศไทย สหรัฐอเมริกาประสบความสำเร็จอย่างสูง เพราะได้ผู้ที่มีความรู้สูงเข้ามาดำเนินการ ในประเทศไทย ธุรกิจแฟรนไชส์ก็มีความสำคัญทั้งในยามเศรษฐกิจดี และในยามเศรษฐกิจตกต่ำเช่นเดียวกัน ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจนว่าในยุคเศรษฐกิจตกต่ำหรือที่เรียกกันว่ายุค ไอ เอ็ม เอฟ ธุรกิจแฟรนไชส์เป็นธุรกิจที่ถือได้ว่าการขยายตัวสูงสุดเมื่อเทียบกับธุรกิจอื่นๆ และน่าจะมีทิศทางเติบโตเหมือนกับในสหรัฐอเมริกาที่ได้คนรุ่นใหม่ที่ยังจบจากมหาวิทยาลัยเข้ามาทำธุรกิจแฟรนไชส์²

สภาพของปัญหา

เมื่อกล่าวถึงแฟรนไชส์ ในความรู้สึกหรือความเข้าใจของผู้บริโภคอาจจะนึกถึงภาพของธุรกิจอาหารการกิน เครื่องดื่ม หรืออาหารจานด่วน (fast food) เท่านั้น แท้จริงแล้ว ในปัจจุบัน ระบบแฟรนไชส์ได้ถูกนำมาใช้ในธุรกิจเกือบจะทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจร้านถ่ายเอกสาร ประกันภัย นายหน้าอสังหาริมทรัพย์ โรงแรม ร้านตัดผม โรงเรียนสอนภาษา บริการตั้งศูนย์ถ่วงล้อรถยนต์ ฯลฯ ซึ่งต่างเป็นธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับผู้บริโภค เพราะรูปแบบของแฟรนไชส์เป็นกิจการค้าปลีกแก่ผู้บริโภค โดยผู้รับแฟรนไชส์จะเป็นผู้จำหน่ายสินค้าที่ตนผลิตขึ้นเอง หรือซื้อมาจากผู้ให้แฟรนไชส์ หรือจากแหล่งที่ผู้ให้แฟรนไชส์เป็นผู้กำหนด ดังนั้น สินค้าที่จำหน่ายภายใต้เครือข่ายแฟรนไชส์จึงมีผลกระทบต่อผู้บริโภคโดยตรงอย่างแท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในปัจจุบัน ประเทศไทยมีกิจการเครือข่ายแฟรนไชส์เป็นจำนวนมากกระจายไปทั่วแทบจะทุกพื้นที่ จึงมีโอกาสดังกล่าวที่ผู้บริโภคจะได้รับผลกระทบหรือได้รับความเสียหายหากสินค้าของแฟรนไชส์ไม่ปลอดภัย

เมื่อประเทศไทยยังไม่มีกฎหมาย Product Liability โดยเฉพาะและไม่มีกฎหมายที่ใช้ควบคุมกำกับแฟรนไชส์ แม้จะได้มีการยกร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. ขึ้น ซึ่งถือเป็นกฎหมาย Product Liability ฉบับแรกของไทย แต่ก็ยังไม่ผลบังคับเป็นกฎหมาย ปัญหาที่คือ มาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันสามารถนำมาใช้เพื่อควบคุมสินค้า

² ประยูร บุญประเสริฐ, “สภาพโดยทั่วไปของธุรกิจแฟรนไชส์ในประเทศไทย,” เอกสารประกอบนิทรรศการเรื่อง รู้เพื่อรวบ...โอกาสสร้างธุรกิจด้วยตนเอง ชุด ธุรกิจแฟรนไชส์ ที่ศูนย์พัฒนาธุรกิจชุมชน ธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 4-6 มิถุนายน 2542, น. 4.

ที่จำหน่ายภายใต้กิจการแฟรนไชส์ หรือให้ความคุ้มครองหรือเยียวยาแก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากสินค้า นั้นได้หรือไม่ เพียงใด เมื่อปัญหานี้ยังไม่เคยปรากฏเป็นคดีพิพาท จึงไม่มีแนวคำพิพากษาของศาลฎีกา วินิจฉัยเป็นแนวทางไว้ จึงต้องตีความกฎหมายสารบัญญัติ ทั้งบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้แก่ กฎหมายลักษณะสัญญาและลักษณะละเมิด กฎหมายอื่นที่มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผู้บริโภค กฎหมายเครื่องหมายการค้า และหลักกฎหมายพยานที่ใช้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาเพื่อเป็น ประโยชน์แก่โจทก์ในการพิสูจน์ความผิดของจำเลย รวมถึงพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของการนำร่าง พระราชบัญญัติว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. ซึ่งนำหลัก ความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดมาใช้ ทั้งนี้ โดยเทียบเคียงจากกฎหมายของต่างประเทศเป็นแนวทาง

ในต่างประเทศ การกำหนดให้ผู้ให้แฟรนไชส์ที่มีฐานะเป็นผู้ผลิต ผู้ขาย หรือผู้นำเข้า ต้องรับผิดชอบสำหรับสินค้าของกิจการแฟรนไชส์ จะไม่เป็นปัญหาเท่าใดนัก เนื่องจากหลักทั่วไปของกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากความไม่ปลอดภัยของสินค้า จะมุ่งกำหนดความรับผิดชอบแก่ผู้ที่อยู่ในสายแห่งการจำหน่ายสินค้า (chain of distribution) ซึ่งย่อมครอบคลุมถึงผู้ผลิต ผู้ขาย ผู้นำเข้า กรณีที่มี ปัญหาได้แย้งทางวิชาการมาก คือ กรณีที่ผู้ให้แฟรนไชส์ที่ไม่ได้ผลิตหรือขายหรือนำเข้าสินค้า เพียงแต่ อนุญาตให้ผู้รับแฟรนไชส์ใช้เครื่องหมายการค้าเท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่จะปรากฏในรูปแบบของแฟรนไชส์ ยุคใหม่ที่เรียกว่า แฟรนไชส์รูปแบบการดำเนินธุรกิจ (Business Format Franchise) ซึ่งผู้ให้แฟรนไชส์ จะสร้างรูปแบบการดำเนินธุรกิจของตนเองขึ้นและถ่ายทอดต่อไปยังเครือข่ายแฟรนไชส์ทั้งหมด ซึ่งมี ผู้รับแฟรนไชส์เป็นเจ้าของกิจการอิสระจากกัน แต่ดำเนินกิจการเป็นแบบอย่างเดียวกันด้วยมาตรฐาน เดียวกัน แม้ผู้ให้แฟรนไชส์จะไม่ได้ผลิต ขาย นำเข้าสินค้า แต่ก็มีความสำคัญในการควบคุมคุณภาพของ สินค้าที่จำหน่ายในเครือข่ายแฟรนไชส์ คำถาม คือ ด้วยบทบาทดังกล่าวของผู้ให้แฟรนไชส์สมควรหรือไม่ ที่จะกำหนดให้ผู้ให้แฟรนไชส์ที่ทั้งไม่ได้ผลิต ขายและนำเข้าสินค้า จึงไม่อยู่ในสายแห่งการจำหน่ายสินค้า โดยตรง ต้องรับผิดชอบสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าในเครือข่ายแฟรนไชส์

ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีการนำหลักทั่วไปตามกฎหมายแพ่งและกฎหมายเฉพาะมาใช้ กำหนดความรับผิดชอบแก่ผู้ให้แฟรนไชส์ที่ไม่ได้ผลิตหรือขายหรือนำเข้าสินค้า หลักประการหนึ่ง เรียกว่า Stream of Commerce Doctrine ตามหลักนี้เป็นการนำความรับผิดชอบโดยเคร่งครัดมาใช้แก่ผู้ให้แฟรนไชส์ ที่ “มีส่วนร่วมสำคัญใน” (significantly participate in) หรือ “เป็นส่วนที่แยกจากกันไม่ได้ของ” (integral part of) กิจการที่จำหน่ายสินค้า หลักนี้มีปัญหาได้แย้งทางวิชาการเนื่องจากมีความสัมพันธ์กับหน้าที่ใน การควบคุมคุณภาพของเจ้าของเครื่องหมายการค้าตามหลักกฎหมายเครื่องหมายการค้า เพราะศาลได้อาศัย สิทธิในการควบคุมคุณภาพและการดำเนินการควบคุมคุณภาพของเจ้าของเครื่องหมายการค้าเกี่ยวกับ สินค้าที่อนุญาตให้เครื่องหมายการค้ามาใช้เป็นองค์ประกอบประการหนึ่งในการพิจารณาถึงการมีส่วนร่วม ของผู้ให้แฟรนไชส์ในกิจการที่จำหน่ายสินค้าที่ไม่ปลอดภัย ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นตามมาคือ ความสัมพันธ์ระหว่างการควบคุมคุณภาพสำหรับวัตถุประสงค์ของกฎหมายเครื่องหมายการค้า กับการ ควบคุมคุณภาพสำหรับวัตถุประสงค์ของกฎหมาย Product Liability กล่าวคือ ตามกฎหมายเครื่องหมาย

การค้า เจ้าของเครื่องหมายการค้าที่อนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้าต้องควบคุมคุณภาพของสินค้าที่อนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้า มิฉะนั้น การอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้าอาจถือว่าตกเป็นโมฆะ และส่งผลให้มีการเพิกถอนเครื่องหมายการค้าด้วยเหตุที่ไม่มีการใช้เครื่องหมายการค้าได้ เพราะเมื่อการอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้าตกเป็นโมฆะ การใช้เครื่องหมายการค้าของผู้รับอนุญาต (trademark licensee) ย่อมไม่ถือว่าเป็นการใช้โดยเจ้าของเครื่องหมายการค้าอีกต่อไป ขณะเดียวกัน เมื่อการควบคุมคุณภาพ หรือแม้แต่สิทธิในการควบคุมคุณภาพถูกนำมาพิจารณาเป็นองค์ประกอบที่มีผลต่อการกำหนดความรับผิดชอบเจ้าของเครื่องหมายการค้าสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากความไม่ปลอดภัยของสินค้าที่อนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้า ผู้ให้แฟรนไชส์ซึ่งอยู่ในฐานะเจ้าของเครื่องหมายการค้าจึงตกอยู่ในสถานการณ์ที่ยุงยาก เพราะถ้าไม่ควบคุมคุณภาพของสินค้าที่อนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้าก็อาจถูกเพิกถอนเครื่องหมายการค้าด้วยเหตุที่ไม่มีการใช้เครื่องหมายการค้าได้ แต่เมื่อควบคุมคุณภาพแล้วก็อาจต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากความไม่ปลอดภัยของสินค้าที่อนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้า ดังนั้น หากจะมีการนำหลัก Stream of Commerce Doctrine มาปรับใช้เพื่อเป็นแนวทางแก่ระบบกฎหมายไทย ในการกำหนดความรับผิดชอบแก่ผู้ให้แฟรนไชส์ที่ไม่ได้ผลิตหรือขายหรือนำเข้าสินค้าจึงควรต้องทำการศึกษาอย่างละเอียดรอบคอบถึงความเป็นไปได้และความเหมาะสมเสียก่อน

นอกจากการอาศัยข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการควบคุมคุณภาพ (control test) ของเจ้าของเครื่องหมายการค้าแล้ว ศาลสหรัฐอเมริกาได้ใช้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการแสดงออก (holding out) มากำหนดความรับผิดชอบแก่ผู้ให้แฟรนไชส์ที่ไม่ได้ผลิตหรือขายหรือนำเข้าสินค้าด้วย เรียกหลักนี้ว่า Apparent Manufacturer Doctrine ซึ่งถือเป็นหลักเดียวกันกับหลักกฎหมายที่บัญญัติอยู่ในข้อบังคับแห่งสหภาพยุโรปหรือ EC Directive 85/374/EEC ซึ่งมีผลทำให้กฎหมาย Product Liability ของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปรับรองหลักนี้ไว้ในกฎหมายของประเทศตน สำหรับร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. เองก็รองรับหลักการของหลักนี้ไว้เช่นกัน โดยกำหนดไว้ในความหมายของ “ผู้ประกอบการ” ซึ่งเป็นผู้ต้องรับผิดชอบภายใต้ร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ตามกฎหมายละเมิดของสหรัฐอเมริกานับปัจจุบัน (Restatement (Third) of Torts: Products Liability) ซึ่งถือเป็นกฎหมาย Product Liability โดยเฉพาะ ได้บัญญัติอย่างชัดเจนว่าหลัก Apparent Manufacturer Doctrine ไม่นำมาใช้แก่ผู้อนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้า ขณะที่ในสหภาพยุโรป การตีความหลัก Apparent Manufacturer ว่าสามารถนำมาใช้แก่ผู้ให้แฟรนไชส์ที่ไม่ได้ผลิตหรือขายหรือนำเข้าสินค้าด้วยหรือไม่นั้น ยังคงมีความเห็นที่แตกต่างกันอยู่เช่นกัน ดังนั้น ในการพิจารณาว่าร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. จะสามารถนำมาปรับใช้เพื่อกำหนดความรับผิดชอบแก่ผู้ให้แฟรนไชส์ในฐานะเป็นเจ้าของเครื่องหมายการค้าซึ่งอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้าแก่สินค้าไม่ปลอดภัยได้หรือไม่ จึงจำเป็นต้องศึกษาความเป็นมา แนวคิดและความเห็นที่แตกต่างกันของหลักดังกล่าว ทั้งนี้ เพื่อใช้เป็นแนวทางในอนาคตสำหรับการตีความร่าง

พระราชบัญญัติว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. ว่าจะสามารถนำมาใช้เป็นมาตรการเสริมหรืออุดช่องว่างหลักเกณฑ์ตามกฎหมายที่มีอยู่เดิมให้สามารถคุ้มครองผู้บริโภคและเยียวยาผู้เสียหายที่ได้รับผลกระทบจากสินค้าที่นำมาสู่ท้องตลาดภายใต้การดำเนินธุรกิจแฟรนไชส์ได้หรือไม่ แลไหน อย่างไร

เนื้อหาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ในบทที่ 1 ผู้เขียนได้อภิปรายถึงแนวคิดพื้นฐานของแฟรนไชส์เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับแฟรนไชส์ให้ชัดเจนขึ้น ทั้งความหมาย ประวัติความเป็นมา ประเภท โดยในหัวข้อประเภทของแฟรนไชส์ จะทำให้เข้าใจถึงบทบาทของผู้ให้แฟรนไชส์ในแฟรนไชส์แต่ละประเภท และเข้าใจความหมายของผู้ให้แฟรนไชส์ที่ไม่ได้ผลิตหรือขายหรือนำเข้าสินค้า หัวข้อความสัมพันธ์และฐานะทางกฎหมายของคู่สัญญาแฟรนไชส์ แนวคิดพื้นฐานของเครื่องหมายการค้าที่เกี่ยวกับแฟรนไชส์ และการอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้าและการควบคุมในแฟรนไชส์จะมีความเชื่อมโยงกับความรับผิดชอบของผู้ให้แฟรนไชส์ที่ไม่ได้ผลิตหรือขายหรือนำเข้าสินค้า เพราะการกำหนดความรับผิดชอบแก่ผู้ให้แฟรนไชส์จะต้องพิจารณาฐานะทางกฎหมายของผู้ให้แฟรนไชส์ว่ามีความสัมพันธ์แบบนายจ้างลูกจ้าง หรือตัวแทนกับผู้รับแฟรนไชส์หรือไม่ ตามหลักความรับผิดทางละเมิดสำหรับการกระทำของบุคคลอื่น รวมทั้งอาศัยข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการควบคุมคุณภาพและการควบคุมกิจการเครือข่ายแฟรนไชส์ (control test) ของผู้ให้แฟรนไชส์ และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการแสดงออก (holding out) ของผู้ให้แฟรนไชส์ด้วยการใช้เครื่องหมายการค้าร่วมกันของเครือข่ายแฟรนไชส์โดยใช้สัญญาอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้าเป็นเครื่องมือ ในบทที่ 2 ผู้เขียนอภิปรายถึงหลักการพื้นฐานของความรับผิดที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย เพื่อให้เห็นภาพรวมของ Product Liability ก่อน แล้วจึงอภิปรายถึงความรับผิดชอบเฉพาะเรื่องในกรณีของผู้ให้แฟรนไชส์ที่ไม่ได้ผลิตหรือขายหรือนำเข้าสินค้าตามกฎหมายต่างประเทศ เนื้อหาของบทที่ 2 นี้จะมีเชื่อมโยงไปถึงเนื้อหาของบทที่ 4 ซึ่งเป็นเรื่องความรับผิดของผู้ให้แฟรนไชส์ที่ไม่ได้ผลิตหรือขายหรือนำเข้าสินค้าที่ไม่ปลอดภัยตามกฎหมายไทย เพราะหลักกฎหมายต่างประเทศสามารถนำมาเป็นแนวทางในการปรับใช้กฎหมายไทยในปัจจุบัน เช่นเดียวกับบทที่ 3 ซึ่งเป็นการอภิปรายถึงปัญหาการกำหนดความรับผิดโดยเคร่งครัดแก่ผู้ให้แฟรนไชส์ที่ไม่ได้ผลิตหรือขายหรือนำเข้าสินค้าที่ไม่ปลอดภัยตามกฎหมายต่างประเทศ ตามหลัก Stream of Commerce และ Apparent Manufacturer เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการวิเคราะห์ถึงความเหมาะสมในการนำหลักเหล่านี้มาปรับใช้แก่ผู้ให้แฟรนไชส์ภายใต้ระบบกฎหมายไทย บทที่ 4 จะอภิปรายถึงสภาพของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดของผู้ให้แฟรนไชส์ในปัจจุบัน ทั้งกฎหมายที่กำหนดความรับผิดทางแพ่งแก่ผู้ให้แฟรนไชส์ และมาตรการอย่างอื่นที่สามารถนำมาใช้เพื่อควบคุมสินค้าที่ไม่ปลอดภัยของแฟรนไชส์ เพื่อวิเคราะห์ถึงปัญหาของการปรับใช้กฎหมายไทยในปัจจุบันว่า จำเป็นจะต้องมีกฎหมายอื่นมาอุดช่องว่างของกฎหมายในปัจจุบัน อย่างเช่นในต่างประเทศที่นำหลักความรับผิดโดยเคร่งครัดมาใช้แก่ผู้ให้แฟรนไชส์ที่ไม่ได้ผลิตหรือจำหน่ายสินค้าด้วย เพื่อให้การเยียวยาแก่ผู้ได้รับความเสียหายจากสินค้าของแฟรนไชส์ได้อย่างครอบคลุมเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

โดยสรุปแล้ว วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายในการศึกษาประเด็นปัญหาทางกฎหมายที่สำคัญทั้งสามประการดังนี้

1. ศึกษาว่าหลักกฎหมายทั่วไปว่าด้วยความรับผิดทางสัญญาและทางละเมิด กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง รวมทั้งมาตรการและความรับผิดที่เกี่ยวกับสินค้าตามกฎหมายอื่นในระบบกฎหมายไทย เช่น กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค กฎหมายควบคุมสินค้าบางชนิด เป็นต้น สามารถนำมาปรับใช้เพื่อป้องกันและเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากความไม่ปลอดภัยของสินค้าในกิจการแฟรนไชส์ได้หรือไม่ เพียงใด
2. ศึกษาว่าร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. สามารถนำมาปรับใช้เพื่อกำหนดความรับผิดแก่ผู้ให้แฟรนไชส์ที่ไม่ได้ผลิตหรือขายหรือนำเข้าสินค้า แต่อนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้าแก่สินค้าไม่ปลอดภัยและจำหน่ายในนามแฟรนไชส์ได้หรือไม่ เพียงใด
3. ศึกษาว่าหลักกฎหมายและแนวทางที่ต่างประเทศใช้ในการกำหนดความรับผิดที่เกิดขึ้นจากสินค้าไม่ปลอดภัยแก่ผู้ให้แฟรนไชส์ที่ไม่ได้อยู่ในสายของการจำหน่ายสินค้า เพราะไม่ได้ผลิต ขาย นำเข้าสินค้านั้นด้วยตัวเองได้อย่างไร

วิธีการศึกษาและขอบเขตของการศึกษา

เป็นการศึกษาทางเอกสารเป็นสำคัญ (Documentary Research) ทั้งจากเอกสารภาษาอังกฤษและภาษาไทย ไม่ว่าจะเป็นตัวบทกฎหมาย คำราชวินิจฉัย วิทยานิพนธ์ บทความ รายงานการประชุมของคณะกรรมการพิจารณาร่างกฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยเป็นการศึกษาในเชิงกฎหมายเปรียบเทียบมุ่งเน้นไปที่กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา และกฎหมายของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปบางประเทศ

สำหรับขอบเขตของการศึกษาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีดังนี้

1. จำกัดขอบเขตอยู่ที่สินค้าของกิจการแฟรนไชส์เท่านั้น ซึ่งจะเป็นสังหาริมทรัพย์หรือทรัพย์สินที่เคลื่อนที่ได้เท่านั้น ทั้งนี้ เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของกฎหมาย Product Liability ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดความรับผิดสำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสังหาริมทรัพย์
2. ผู้ที่ฟ้องรับผิด มุ่งศึกษาความรับผิดทางแพ่งของผู้ให้แฟรนไชส์ที่ไม่ได้ผลิตหรือขายหรือนำเข้าสินค้าเท่านั้น ไม่ครอบคลุมไปถึงกรณีของผู้ให้แฟรนไชส์ที่เป็นผู้ผลิต ผู้ขาย หรือผู้นำเข้าสินค้า

3. ความรับผิดที่เกิดขึ้น จะมุ่งศึกษาแต่เฉพาะความรับผิดทางแพ่งที่เกิดขึ้นจากสินค้าในกิจการแฟรนไชส์ ตามหลักเกณฑ์ของกฎหมาย Product Liability ไม่มุ่งศึกษาไปถึงความรับผิดทางอาญาคด้วย รวมทั้งเป็นความรับผิดที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยเท่านั้น ไม่รวมถึงกรณีของบริการด้วย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1. ทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมา ความหมาย ลักษณะของธุรกิจแฟรนไชส์ และความสัมพันธ์และฐานะทางกฎหมายของกลุ่มสัญญาแฟรนไชส์
2. ทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมา แนวคิด และหลักการของกฎหมาย Product Liability โดยทั่วไป รวมถึงหลักความรับผิดของต่างประเทศที่ใช้กำหนดความรับผิดแก่เจ้าของเครื่องหมายการค้าและผู้ให้แฟรนไชส์
3. ทำให้ทราบถึงสภาพของกฎหมายไทยในปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค โดยเฉพาะกฎหมาย Product Liability
4. ทำให้ทราบถึงแนวทางในการตีความและปรับใช้ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. ในการกำหนดความรับผิดแก่เจ้าของเครื่องหมายการค้าและผู้ให้แฟรนไชส์